

*Сутність доходів і прибутку.
Оцінка і порядок розрахунку їх
стану*

План

- 1. Сутність і роль доходу підприємств туристичного бізнесу.
- 2. Економічний механізм формування й розподілу доходу.
- 3. Сутність, види та джерела отримання прибутку в туристичному бізнесі.
- 4. Показники прибутку та рентабельності підприємств туристичного бізнесу.

1. Сутність і роль доходу підприємств туристичного бізнесу.

- Доход туристичних підприємств формується переважно за рахунок *виручки від реалізації туристичного продукту та окремих послуг* організованим і неорганізованим поодиноким туристам або туристичним групам. Реалізується туристичний продукт за договором на обслуговування або ексклюзивно за бажанням туриста без договору.
- Незалежно від форми розрахунків (передплата чи післяплата), сума отриманої оплати за турпродукт чи окремі послуги утворює *валовий дохід туристичного підприємства*.

- Доход від реалізації турпродукту та послуг являє собою суму виручки, яка розраховується за формулою

$$V = \sum N_i \times C_i$$

де V - доход (виручка) від реалізації турпродукту (послуг);

n - види туристичних послуг (від 1 до n);

N_i - кількість i -тої туристичної послуги (турпродукту);

C_i - ціна i -тої туристичної послуги (турпродукту).

Способи підвищення доходів туроператора

- Використовуючи обґрунтовану цінову і продуктову політику, туристичний оператор може підвищити доходи за рахунок збільшення кількості обслужених туристів, тривалості їхнього подорожування та підвищення якості послуг.

Джерела отримання доходів туроператора та турагента

Доход туроператора формується переважно за рахунок оплати турпродукту турагентом, дилером або безпосередньо туристом.

Доход же турагента формується за рахунок комісійної винагороди за просування і продаж турпродукту, отриманого від туроператора або інших підприємств сфери туріндустрії.

- *Доход вважається оптимальним, якщо його вистачає для сплати податків, покриття витрат і утворення фонду саморозвитку підприємства. Така оптимізація вимагає обґрунтування ефективної структури джерел формування і напрямів використання доходу з виділенням тієї частки прибутку, яка необхідна для реінвестування.*

2. Економічний механізм формування й розподілу доходу

- Механізми формування й розподілу доходу засновані на загальноекономічних принципах, які впливають із сутності та призначення доходу, і розробляються на законодавчій базі, що діє в економіці України.
- Діючі нині механізми утворення й розподілу доходу в туризмі є результатом ринкового реформування економіки країни та нової системи оподаткування доходів і прибутку підприємств.
- Модель формування та напрями використання доходу туристичного підприємства відповідно до законодавства України про оподаткування доходів і прибутку підприємств представлена на рисунку.

Джерела формування валового доходу:

- доходи від реалізації турпродукту та послуг;
- доходи від операційної оренди (лізингу);
- доходи від операцій з цінними паперами, валютними цінностями та борговими зобов'язаннями;
- доходи від операцій з основними фондами, нематеріальними активами;
- доходи у вигляді безоплатної фінансової допомоги та безкоштовно наданих товарів і послуг;
- доходи від урегулювання сумнівної й безнадійної заборгованості;
- доходи у вигляді пасивного прибутку, отриманого за межами митної території України з урахуванням сплаченого податку;
- інші види доходів, які входять до складу об'єкта оподаткування

(-)

Суми коригування валового доходу:

- податок на додану вартість;
- кошти, отримані за рішенням суду на покриття витрат і збитків;
- величина прямих інвестицій та реінвестицій в корпоративні права, емітовані підприємством;
- надмірно сплачені податки;
- кошти, накопичувані на пенсійних рахунках;
- отриманий емісійний дохід;
- дивіденди, отримані від інших емітентів;
- надходження у вигляді міжнародної технічної допомоги;
- інші надходження

(=)

Скоригований валовий дохід

(-)

(=)

Скоригований прибуток

(=)

Оподатковуваний прибуток

(-)

Амортизаційні відрахування

Валові витрати:

- витрати, пов'язані з купівлею туристичних послуг без ПДВ;
- витрати на реалізацію турпродукту;
- суми нарахованих податків, зборів, обов'язкових платежів;
- суми безнадійних боргів;
- витрати на операції з борговими зобов'язаннями;
- витрати на операції, пов'язані з основними фондами та нематеріальними активами;
- витрати на утримання та експлуатацію об'єктів соціальної інфраструктури;
- витрати на інші операції

Рис. 9.1. Модель формування й розподілу валового доходу туристичного підприємства в законодавчому полі України

- Представлені на рисунку напрями розподілу валового доходу можна виразити формулою

$$ВД \rightarrow КД + ВВ + Ам + ОП,$$

де ВД - валовий дохід;

КД- сума коригування валового доходу;

ВВ - валові витрати;

Ам - амортизаційні відрахування на повне відновлення основних фондів і нематеріальних активів;

ОП- величина оподаткованого прибутку.

Рис. 9.2. Схема формування доходу відповідно до стандартів бухгалтерського обліку

- Інша операційна діяльність відіграє незначну роль у формуванні доходів обох видів туристичних підприємств.
- Фінансова діяльність на більшості туристичних підприємств відсутня.
- До надзвичайних відносяться події (операції), що відрізняються від звичайних своєю винятковістю і неповторюваністю - це стихійні лиха, техногенні катастрофи та аварії.

- Для туристичного оператора основною діяльністю є комплектування, просування на ринок і реалізація турпродукту, в результаті чого формується основна частина доходу. Схема формування та використання доходу від основної діяльності туроператора показана на рис.

Рис. 9.3. Джерела формування і напрями використання доходу від основної діяльності туроператора

- Доход у будь-якій формі - це результат фінансово-господарської діяльності, який виступає джерелом покриття внутрішніх і зовнішніх зобов'язань підприємств. Тому формування і використання доходу являє собою взаємозалежну систему

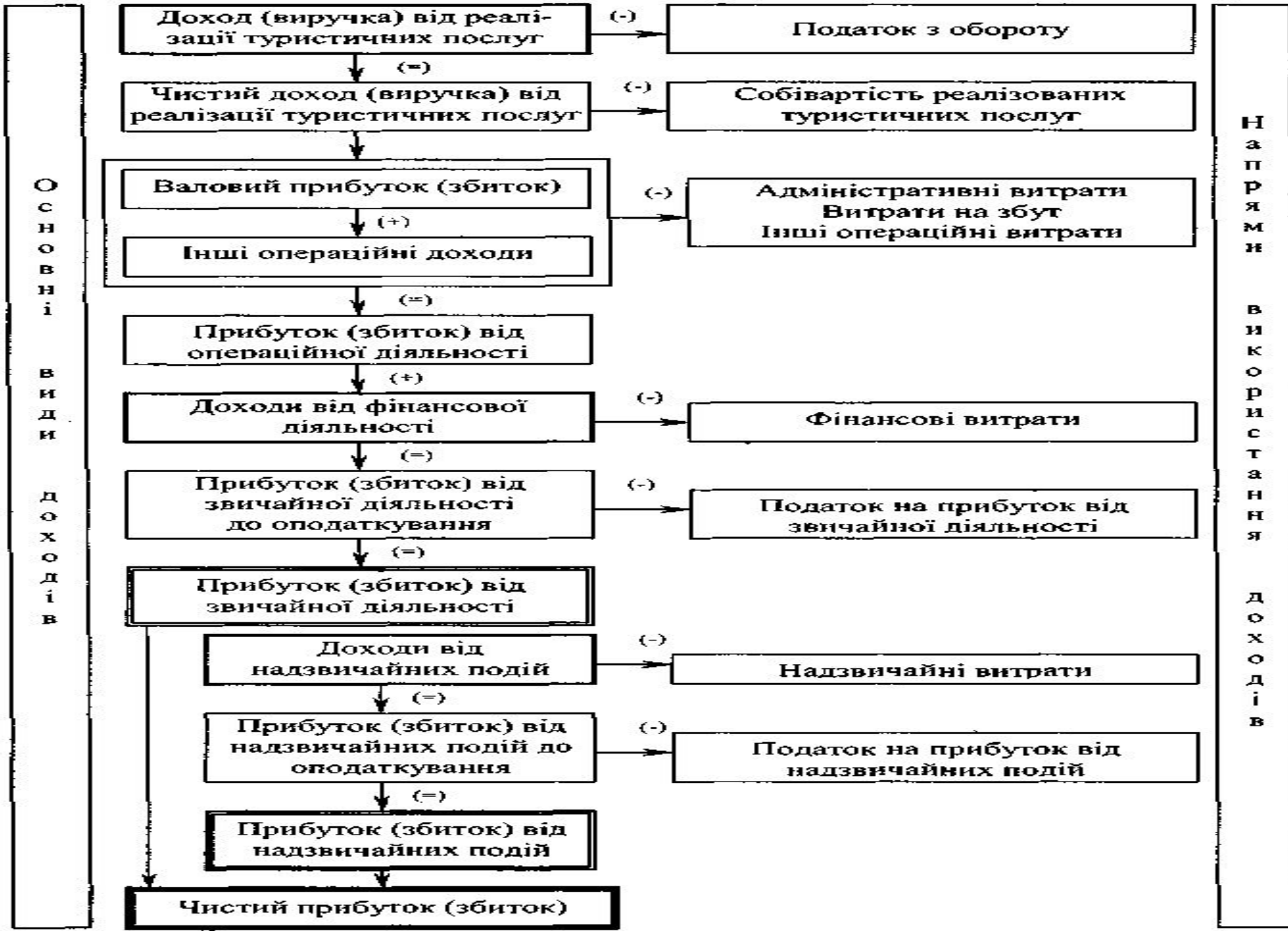

Рис. 9.4. Система формування і використання доходу підприємства туристичного бізнесу

Укрупнено модель формування доходу в туризмі можна показати на схемі

Рис. 9.5. Основні джерела формування доходу туристичного підприємства

3. Сутність, види та джерела отримання прибутку в туристичному бізнесі

- Прибуток - одна з найвідоміших з давніх часів категорій господарської діяльності - одержав у нашій країні новий поштовх до формування та використання у зв'язку з переходом до ринкової економіки.

Підходи до визначення прибутку

- Розрізняють два підходи до визначення прибутку. В бухгалтерському розумінні прибуток - це різниця між доходами і бухгалтерськими витратами підприємства. По-іншому бухгалтерські витрати називаються *явними*. Економічні витрати включають витрати, пов'язані з використанням усіх факторів господарської діяльності, незалежно від того, чи купуються вони на ринку, чи є власністю підприємця.
- Витрати підприємства, пов'язані з використанням власних ресурсів, зазвичай називають упущеною вигодою або внутрішніми неявними витратами. Упущена вигода прирівнюється до витрат. Тому економічні витрати перевищують бухгалтерські на суму упущеної вигоди, а економічний прибуток, навпаки, менший бухгалтерського на ту ж суму упущеної вигоди.

Економічна сутність прибутку чітко проявляється в її функціях, які полягають у тому, що прибуток:

- 1) узагальнює результати господарсько-фінансової діяльності і є вимірником ефективності використання усіх видів ресурсів;
- 2) забезпечує формування доходної частини бюджету підприємства, регіону і країни;
- 3) є джерелом винагороди власників капіталу, інвестованого в діяльність підприємства, і преміювання працівників;
- 4) виступає внутрішнім джерелом інвестування розвитку діяльності підприємств;
- 5) створює привабливість і надійність для внутрішніх і зовнішніх інвесторів (кредиторів).

Рис. 11.1. Види прибутку підприємства

4. Показники прибутку та рентабельності підприємств туристичного бізнесу

- Для туроператора розраховується рентабельність у відсотках до виручки (доходу) від реалізації турпродукту та окремих послуг ($P_{\text{вир}}^{\text{оп}}$) за формулою

$$P_{\text{вир}}^{\text{оп}} = \text{Пч} / \text{Дч} * 100$$

де Пч - чистий прибуток туроператора;
Дч - чистий доход (виручка) від реалізації туроператора.

- Для турагентської діяльності розраховується рентабельність комісійної винагороди ($P_{\text{кв}}^{\text{аг}}$) за формулою

$$P_{\text{кв}}^{\text{аг}} = \text{Пч} / \text{КВ} * 100$$

- Пч - чистий прибуток турагента;
- КВ - комісійна винагорода турагента.

- Особливе місце в оцінюванні ефективності витрат займає рентабельність, обчислена до фонду оплати праці, яка означає, скільки чистого прибутку підприємства припадає на 100 грн заробітної плати трудового колективу.

$$R_{\text{ФОП}} = \frac{П_{\text{ч}}}{\text{ФОП}} * 100$$

- де $R_{\text{ФОП}}$ – рентабельність фонду оплати праці;
- ФОП – фонд оплати праці підприємства.

- Рентабельність використання трудових ресурсів

$$P^{TP} = \frac{\Pi}{Ч_{cp}}$$

- де: P^{TP} - рентабельність використання трудових ресурсів;
- $Ч_{cp}$ - середньооблікова чисельність працівників. Цей показник характеризує величину прибутку, яку забезпечує підприємству один середньообліковий працівник. Він виражається в гривнях на одного працівника.

- Рентабельність майна. Показує скільки чистого прибутку отримано з 1 грн. вартості майна:

$$P^M = \Pi_{\text{ч}} / M * 100$$

де: M — вартість майна підприємства.

- 2. Рентабельність власного капіталу. Показує частку чистого прибутку у власних коштах підприємства:

$$P^{BK} = \Pi_{\text{ч}} / BK * 100$$

де: BK - власний капітал.

Перший показник порівнюється з другим і різниця цих показників характеризує залучення зовнішніх джерел фінансування.

- 3. Рентабельність основних фондів.

$$P^{OF} = \Pi_{\text{ч}} / OF_{\text{CP}} * 100$$

де: OF_{CP} - середньорічна вартість основних фондів

- 4. Рентабельність обсягу продаж. Це модифікований показник рентабельності продукції чи послуг.

$$P^{\Gamma} = \Pi_{\text{ч}} / B_p * 100$$

де: B_p - виручка від реалізації продукції чи послуг.

- 5. Рентабельність оборотних активів.

$$P^{OA} = \Pi_{\text{ч}} / OA * 100$$

де: OA - величина оборотних активів підприємства.

- 6. Рентабельність сукупного капіталу:

$$P^{CK} = \Pi_{\text{ч}} / B * 100$$

де: B - сума валюти балансу підприємства.

- 7. Рентабельність чистого оборотного капіталу:

$$P^{чК} = \Pi_{\text{ч}} / ОК * 100$$

де: $ОК_{\text{ч}}$ - чистий оборотний капітал підприємства.

Оцінка фінансового стану підприємства

- Під *фінансовим станом* підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.
- Інформаційною базою для оцінювання фінансового стану підприємства є: баланс (форма № 1); звіт про фінансові результати (форма № 2); звіт про рух грошових коштів (форма № 3); звіт про власний капітал (форма № 4).

До коефіцієнтів фінансової стійкості відносять:

- Коефіцієнт забезпеченості власними коштами (K_{BK}) характеризує ступінь забезпеченості підприємства власними оборотними коштами, які необхідні для фінансової стійкості:

$$K_{BK} = (ВД - ПА) / ОА > 0,1$$

де: $ВД$ - власні джерела;
 $ОА$ - оборотні активи.

- 2. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (K_M) показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності. Оптимальне значення коефіцієнта $K_M = 0,5$.

$$K_M = (ВД - ПА) / ВД$$

- 3. Коефіцієнт співставлення власних та залучених коштів ($K_{СК}$) дає найбільш загальну оцінку фінансовій стійкості підприємства. Нормативне значення показника повинно бути не більш 1.

$$K_{СК} = (ДП + ВД) / ВД$$

де: $ДП$ - довгострокові пасиви.

- 4. Коефіцієнт автономії (K_A) (коефіцієнт незалежності, або коефіцієнт концентрації власного капіталу) показує питому вагу власних коштів в загальній сумі джерел фінансування. Нормативне значення не менш 0,5.

$$K_A = ВД/ВБ$$

де: $ВБ$ - валюта балансу.

- 5. Коефіцієнт фінансової залежності (K_{ϕ}), який виступає оберненим показником коефіцієнта автономії. Збільшення даного коефіцієнта свідчить про підвищення частки позикових коштів у фінансуванні підприємств і навпаки. Якщо $K_{\phi} = 1$, то підприємство не має позик.

$$K_{\phi} = ВБ/ВД$$

- 6. Коефіцієнт довгострокового залучення позичкових коштів ($K_{зпк}$). Значення даного коефіцієнта показує частку довгострокових позик у сукупних стабільних джерелах фінансування. Він дає змогу приблизно визначити частку позичкових коштів при фінансуванні капітальних вкладень. Збільшення значення цього коефіцієнта свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів, тобто про погіршення його фінансової стійкості.

$$K_{зпк} = ДП / (ДП + ВК)$$

- де: $ВК$ - власний капітал підприємства.

- 7. Коефіцієнт короткострокової заборгованості ($K_{кз}$). Він розраховується як відношення короткострокових зобов'язань (КП) до загальної суми зобов'язань (ЗБ).

$$K_{кз} = КП / ЗБ$$